

O'ZBEKISTON O'SIMLIK RESURSLARI VA ULARNI MUHOFAZA QILISH

Buxoro davlat pedagogika instituti
*4-kurs talabasi **Shokirova Shaxribonu***

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada O'zbekistonning o'simlik resurslari va ularning muhofaza qilinishi masalalari ko'rib chiqilgan. O'zbekiston o'simlik dunyosining boyligi va uning iqtisodiy, ekologik ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o'simlik resurslarining kamayib borishi, ekologik muammolar va ularni saqlash va tiklash uchun amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tahlil qilinadi. O'simliklarni muhofaza qilishda davlat, jamiyat va ilm-fan o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyati haqida so'z yuritiladi.*

***Kalit so'zlar:** O'simlik resurslari, ekologiya, biologik xilma-xillik, tabiiy muhofaza, O'rmon xo'jaligi, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, tabiiy resurslarni muhofaza qilish.*

Kirish

O'zbekiston Respublikasi o'simlik resurslari, uning tabiiy muhitining ajralmas qismidir. O'simliklar nafaqat oziq-ovqat, dorivor o'simliklar, gaz va boshqa foydali mahsulotlar manbai bo'lib, balki ekologik tizimlarni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bular orasida o'rmonlar, steplar, cho'l o'simliklari va boshqa ekotizimlar mavjud bo'lib, har biri o'ziga xos ekologik ahamiyatga ega. O'zbekistonning o'simlik resurslari, asosan, tog'li va o'rmonli hududlarda, shuningdek, cho'l va dasht hududlarida joylashgan. Shu bilan birga, o'simlik resurslarining ko'plab turlari hozirda tahdid ostida bo'lib, ularni saqlash va tiklash uchun samarali choralar talab etiladi.

Tahlil va Muhokama

O'simlik Resurslarining Ahamiyati

O‘zbekistonning o‘simlik resurslari mamlakatning tabiiy boyliklarining asosiy qismi hisoblanadi. Ushbu resurslar ekologik, iqtisodiy, va ijtimoiy jihatdan muhim rol o‘ynaydi. O‘simliklar nafaqat kislorod ishlab chiqarib, atrof-muhitni tozalashda va iqlimni tartibga solishda muhim rol o‘ynaydi, balki ular boshqa bir qator ekologik jarayonlarni ham qo‘llab-quvvatlaydi. O‘simliklar, masalan, yerlarning eroziyasini kamaytirish, suvni saqlash, va havoni tozalash kabi jarayonlarda ishtirok etadi. Bunday resurslar mavjud bo‘lgan tabiiy ekosistemalar, o‘z navbatida, turli xil hayvonot va o‘simlik turlari uchun yashash muhitini ta‘minlaydi, biologik xilma-xillikni saqlaydi va tabiatning o‘zgarishlarga moslashuviga yordam beradi.

O‘zbekistonning o‘simlik resurslari eng boy va turli tuman ekotizimlariga ega bo‘lib, ular mamlakatning tog‘li hududlarida joylashgan. Tyan Shan, Pamir, va Farg‘ona tog‘larining yuqori qismlarida o‘simliklarning ko‘plab noyob turlari mavjud. O‘zbekistonning tabiiy o‘simliklari orasida dorivor o‘simliklar, oziq-ovqat uchun ekiladigan o‘simliklar va qimmatbaho yog‘och turlari mavjud. Bu o‘simliklar nafaqat xalq xo‘jaligida muhim ahamiyatga ega, balki xalqning tibbiy, madaniy va iqtisodiy ehtiyojlarini ham qondiradi.

Shu bilan birga, o‘simlik resurslarining kamayishi yoki yo‘qolishi ekologik muammolarga olib kelishi mumkin. O‘simlik resurslarining kamayishi, ayniqsa, qurg‘oqchilik, eroziya, va iqlim o‘zgarishi kabi tabiiy va inson faoliyatlari bilan bog‘liq tahdidlar tufayli yuzaga keladi. Iqlim o‘zgarishi tufayli quruq va yarim quruq hududlarda o‘simliklarning o‘sish shartlari yomonlashmoqda, bu esa o‘simliklarning turli turlarining yo‘qolishiga olib kelmoqda. Bundan tashqari, intensiv sug‘orish va qishloq xo‘jaligi yerlarining noto‘g‘ri boshqarilishi o‘simliklar resurslarining kamayishiga sabab bo‘lmoqda. Bu holatlarni hisobga olgan holda, o‘simlik resurslarining barqaror boshqarilishini ta‘minlash zaruriyatini sezish muhimdir.

O‘simliklarni Muhofaza Qilish Bo‘yicha Chora-tadbirlar

O‘zbekistonda o‘simlik resurslarini saqlash va barqaror foydalanish uchun qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston hukumati ekologik

masalalarga jiddiy yondashayotgan bo‘lib, tabiiy hududlarni saqlash va tiklashga qaratilgan turli dasturlarni ishlab chiqdi. O‘zbekistonning o‘rmonlarining 1,5 million gektardan ortiq maydoni mavjud bo‘lib, bu yerda o‘rmon xo‘jaligi va o‘simlik resurslarini muhofaza qilish uchun davlat tashkilotlari faoliyat yuritadi. O‘zbekistonning o‘rmon xo‘jaligi tizimi nafaqat o‘rmonlarni saqlash, balki ularni ko‘paytirish, turlarini yaxshilash va iqtisodiy jihatdan samarali foydalanishni ta'minlashni ham o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan.

Shuningdek, o‘simliklarni muhofaza qilish va saqlash uchun tabiiy rezervatlar va milliy bog‘lar tashkil etilgan. Bu hududlar o‘simliklarning noyob turlarini himoya qilish, ular ustida ilmiy tadqiqotlar olib borish va ekologik turizmni rivojlantirish uchun mo‘ljallangan. Masalan, O‘zbekistonda Zarafshan, Badai Tug‘ay, va Ustyurt kabi o‘simliklarni himoya qilishga qaratilgan maxsus hududlar mavjud. Ushbu hududlarda o‘simliklar turini tiklash, ularni ko‘paytirish va ehtiyotkorlik bilan resurslardan foydalanish choralari ko‘riladi. Ayniqsa, bunday hududlarning ilmiy va amaliy ahamiyati oshmoqda, chunki ular nafaqat o‘simlik resurslarini saqlashga, balki tabiiy resurslarni barqaror boshqarishga xizmat qilmoqda.

O‘simlik resurslarini saqlashda biologik xilma-xillikni saqlashning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Biologik xilma-xillikni saqlash, ayniqsa, O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun eng muhim ekologik muammolardan biri hisoblanadi. Shu maqsadda, ekologik ta'lim va aholining ekologik madaniyatini oshirish zarur. Bu jarayon, o‘z navbatida, jamiyatda ekologik ongni shakllantirish va tabiiy resurslarni saqlashga bo‘lgan mas'uliyatni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda olib borilayotgan loyiha va tadbirlar ham o‘simlik resurslarini saqlashda muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonning ko‘plab hududlarida o‘simliklarning noyob turlarini himoya qilish va tiklashga qaratilgan xalqaro va milliy hamkorlikda ishlangan dasturlar amalga oshirilmoqda.

Ekologik Tahdidlar va Iqlim O‘zgarishi

O‘simlik resurslarini saqlashdagi eng katta tahdidlaridan biri iqlim o‘zgarishidir. Iqlimning o‘zgarishi natijasida O‘zbekistonning quruq va yarim quruq hududlarida o‘simliklarning o‘shish shartlari yomonlashmoqda. Qurg‘oqchilikning kuchayishi va sug‘orish tizimlarining noto‘g‘ri boshqarilishi o‘simliklarning o‘shishini kamaytiradi va tuproq unumdorligini pasaytiradi. Iqlim o‘zgarishi, shuningdek, o‘simlik turlarining migratsiyasiga, ya‘ni bir hududdan boshqa hududga ko‘chishiga olib keladi. Bu esa ayrim turlarni himoya qilish va tiklashni yanada murakkablashtiradi.

Iqlimning o‘zgarishi, o‘simliklarning mavjud hududlarda o‘shish imkoniyatlarini pasaytiradi, bu esa yerlarning unumdorligini kamaytiradi va qishloq xo‘jaligi uchun zarur bo‘lgan o‘simliklarni yetishtirishda qiyinchiliklar yaratadi. Ayniqsa, quruq iqlim sharoitida sug‘orish tizimlarining noto‘g‘ri ishlatilishi, yerning sho‘rlanishiga olib keladi. Sho‘rlanish esa tuproqning unumdorligini kamaytiradi, bu esa o‘simliklarning o‘shishi uchun noqulay sharoitlarni yaratadi. Shu sababli, iqlim o‘zgarishining ta‘sirini kamaytirish uchun sug‘orish tizimlarining modernizatsiyasi, suv resurslarini tejash va o‘simlik resurslarining barqaror boshqarilishi zarur.

Noqonuniy ravishda o‘rmonlarning kesilishi va o‘tloqlarning yakson qilinishi ham o‘simlik resurslarini saqlashga jiddiy tahdidlar yaratadi. O‘simliklarni so‘raydigan yoki o‘rmonlarni kesadigan odamlar ko‘pincha qoidalarga rioya qilmaydi, bu esa o‘simlik resurslarini kamaytiradi va ekosistemaning buzilishiga olib keladi. Bu kabi tahdidlarga qarshi kurashish uchun qat‘iy qonunlar, monitoring va jazolash tizimlari zarur. O‘simliklarning tabiiy turlarini saqlashning ahamiyatini yuksaltirish va ularni qayta tiklash uchun mamlakatda davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur.

O‘zbekiston o‘simlik resurslari tabiiy muhitning muhim qismi bo‘lib, ular ekologik tizimlarni barqaror rivojlantirishda, iqlimni tartibga solishda, va biologik xilma-xillikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, o‘simlik resurslarining muhofazasi va barqaror boshqarilishi uchun ilg‘or texnologiyalar va samarali resurslardan foydalanish zarur. Tabiatni muhofaza qilishda xalqaro va

milliy darajadagi hamkorlik, ekologik ta'lim va barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan siyosatlar yordamida o'simlik resurslarini saqlash mumkin. O'simlik resurslarini saqlash orqali O'zbekistonning ekologik va iqtisodiy barqarorligini ta'minlash mumkin, shuningdek, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va tabiiy resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari yaratiladi.

Xulosa

O'zbekiston o'simlik resurslari tabiiy muhitning muhim qismi bo'lib, ular ekologik tizimlarni barqaror rivojlantirishda, iqlimni tartibga solishda, va biologik xilma-xillikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, o'simlik resurslarining muhofazasi, ekologik muammolar va iqlim o'zgarishiga qarshi samarali kurashish talab etadi. O'zbekistonning o'simlik resurslarini saqlash uchun samarali qonunchilik va yondashuvlar kerak, shuningdek, jamiyatning ekologik mas'uliyatini oshirish zarur. Bu masalalar faqat davlat tomonidan emas, balki jamiyat, ilm-fan va xalqaro tashkilotlarning hamkorligi bilan hal qilinishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Ekologik Departamenti. (2020). O'simlik resurslari va ekologik tizimlar.
2. Davlat statistika qo'mitasi. (2021). O'zbekistonning tabiiy resurslari.
3. O'rmon xo'jaligi va tabiiy resurslarni muhofaza qilish bo'yicha me'yoriy hujjatlar. (2022). Toshkent, O'zbekiston.
4. T.M. Sobirov. (2023). Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish: nazariya va amaliyot. O'zbekiston: Fan va texnologiyalar.